

ორმაგი დაბეგვრა და უსწორო გადასახადები

DOI - 10.36962/ecs105/3/2022-181

მაია კაპანაძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
სტუ ასოცირებული პროფესორი
kapinio@yahoo.com

გიორგი ჭინჭარაული

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, სესტ უნივერსიტეტის რექტორი
chinharauli66@gmail.ru

რეზიუმე

განხილულია ორმაგი დაბეგვრისა და უსწორო გადასახადების პრობლემები, როგორც ზოგად თეორიულ ასპექტში, ისე საქართველოს კონკრეტულ რეალობაში. ნაჩვენებია ორმაგი დაბეგვრის და უსწორო გადასახადების უარყოფითი როლი და მათი სპეციფიკა სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში, როგორც საერთაშორისო, ისე სახელმწიფოს მასშტაბით. ასევე ანალოგიურად წარმოდგენილია საქართველოს უსწორო და არ არსებული კანონმდებლობის დამსახურება, აღნიშნული პრობლემების წარმოქმნაში.

კონკრეტულად განხილულია - ტრანსპორტის პარკირების გადასახადი; უმაღლეს სასწავლებელთა ავტორიზაცია, აკრედიტაციის გაუფლევლობის შემთხვევაში გადასახადების დაუბრუნებლობა. განათლების ცენტრის მომსახურების საფასურის მოსაკრებელი; საჯარო რეესტრის მომსახურების მოსაკრებელი. დაურეგისტრირებული მიწის გადასახადის დაუბრუნებლობა, ე. ი. იმ ორგანიზაციების საქმიანობა, რომლებიც სახელმწიფო ბიუჯეტის დაფინანსებით ფუნქციონირებენ.

ნაჩვენებია თუ ისინი რა როლის თამაშობენ ორმაგი დაბეგვრისა და უსწორო გადასახადების, მოსაკრებლების წარმოქ-

მნაში. ყოველივე აღნიშნული სახელმწიფო ორგანიზაციებს წარმოგვიდგენს კერძო ორგანიზაციების სახით. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ როცა მომსახურებაზე მოსახლეობა ფულს იხდის, სახელმწიფო ორგანიზაციები უნდა ფუნქციონირებდნენ სამეურნეო ანუ კომერციული ანგარიშის საფუძველზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ორმაგი დაბეგვრა და უსწორო გადასახადები ძალაში რჩება, რაც აუარესებს სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას.

საკვანძო სიტყვები: ორმაგი დაბეგვრა, უსწორო გადასახადი, მოსაგრებელი, პარკირება, ავტორიზაცია, აკრედიტაცია.

შესავალი

როგორც ცნობილია ორმაგი დაბეგვრა არის, ერთი და იგივე გადასახადის ორჯერ გადახდევინება. ხოლო უსწორო გადასახადები არის, სახელმწიფო ინსტიტუტების მიერ დადგენილი გადასახადები, რომლებიც ეწინააღმდეგება ქვეყნის კონსტიტუციას და საერთაშორისო კანონმდებლობას.

შესაბამისი კანონმდებლობის საფუძველზე ორმაგი დაბეგვრისა და უსწორო გადასახადების რეგულაცია უნდა ხორციელდებოდეს, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საერთაშორისო მასშტაბით.

ძირითადი ტექსტი

საერთაშორისო მასშტაბით „ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილებისა და გადასახადების გადაუხდელობის აღკვეთის შესახებ შეთანხმებები“ ეფუძნება ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მოდელს და განსაზღვრავს ქვეყნებს შორის დაბეგვრის პრინციპებს. კერძოდ იურიდიული და ფიზიკური პირების მიერ განეულ საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი დაიბეგრება მხოლოდ ერთჯერ. ან იმ ქვეყანაში, სადაც ის იქნა გადახდილი (არარეზიდენტი) ან კიდევ იქ, სადაც ის იქნა წარმოებული (რეზიდენტი). ყოველვე ეს ხელს უწყობს ქვეყნებს შორის ეკონომიკური თანამშრომლობის გაღრმავებას და ინვესტიციების მოზიდვას.

საქართველოს ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების შე-

სახეზე შეთანხმებები გაფორმებული აქვს 57 ქვეყანასთან, რომელიც ძირითადად რეგულირდება საქართველოს ფინანსთა მინისტრის #633 (22.11.2011) ბრძანების - „ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების შესახებ, საერთაშორისო შეთანხმებით განსაზღვრული საგადასახადო შეღავათით სარგებლობისა და არარეზიდენტისთვის საქართველოში გადახდილ, გადასახადის დაბრუნების წესი“-ის მიხედვით.

ორმაგი დაბეგვრის პრობლემა წარმოიშვა მაშინ, როცა არარეზიდენტის მიერ გაწეული მომსახურება იბეგრებოდა, როგორც რეზიდენტის, ისე არარეზიდენტის ქვეყანაში, რაც ხელს უშლიდა ეკონომიკურ განვითარებას, ქვეყნებს შორის თანამშრომლობას, ინვესტიციების მოზიდვას. ამდენად ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების მიზნით შემოღებული იქნა ორი მეთოდი: 1. განთავისუფლების მეთოდი (სახელმწიფო აღარ ბეგრავს სხვა სახელმწიფოში დაბეგრილ მომსახურებას); 2. ჩათვლის მეთოდი (სხვა სახელმწიფოში მომსახურების გადასახადს, გადახდილად უთვლიან მოცემულ სახელმწიფოში).

საერთაშორისო მასშტაბით ორმაგი დაბეგვრის აკრძალვა, ავტომატიურად მოითხოვს სახელმწიფოთა შიგნითაც მისი აკრძალვის მოთხოვნას. წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი ექნება, სამამულო კანონმდებლობის შეუსაბამობას საერთაშორისო კანონმდებლობასთან, რაც საქართველოს კანონმდებლობით აკრძალულია. სახელმწიფოთა შიგნით ორმაგი დაბეგვრის სხვადასხვა სახე არსებობს. გამოყოფენ ვერტიკალურს - როცა გადახდა მიდის სხვადასხვა დონეზე, ე. ი. ადგილობრივ და სახელმწიფო დონეზე და ჰორიზონტალურს როცა გადახდა მიდის ერთ დონეზე, სხვადასხვა მუნიციპალიტეტებში. სახელმწიფოთა შიგნით ორმაგი დაბეგვრის პრობლემა დგას მრავალმხრივ ასპექტში. კერძოდ კი როცა სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებით (რომელთა წყარო ფიზიკური და იურიდიული პირების გადასახადებია) გაწეულ მომსახურებაზე, სახელმწიფო ინსტიტუტები კვლავ გადასახადებს უწესებენ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს. ან კიდევ ერთგვრად სახელმწიფო მოხელეთა მომსახურებაზე, მრავალჯერ სხვადასხვა მომიზეზებით ახდევინებენ მომსახურების გადასახადებს, თუ მოსაკრებლებს. ორმაგ და-

ბევრას აქვს ადგილი თუ ერთი და იგივე გადასახადი გადაიხდება ცენტრალურ და ადგილობრივ ბიუჯეტში. ასევე თუ ცალკე იბეგრება ხელფასი და ხელფასის ფონდი, რომელშიც შედის ხელფასი და ა. შ.

ყოველივე ეს კანონმდებლობით უნდა იკრძალებოდეს, რაც საქართველოს სინამდვილეში არ არსებობს. რაც იმის მაუწყებელია, რომ საქმე გვაქვს სახელმწიფოს მიერ მოსახლეობის ექსპლოატაციასთან. ე. ი. სახელმწიფოს მიერ ფიზიკური და იურიდიული პირებისგან დამატებითი, მეორეჯერ გადასახადის თუ მოსაკრებლის გადახდევინებით, მათი შემოსავლების მითვისებას, გაცვლისა და ეკვივალენტური ანაზღაურების გარეშე.

ჩვენდა საუბედუროდ, როგორც უკვე ზემოთ ავლიშნეთ, საქართველოში შესაბამისი არ არსებულ ან უსწორო კანონმდებლობის პირობებში, საკითხის სამართლიანი დარეგულირება შეუძლებელია. მტკიცებულებად განვიხილოთ რამდენიმე მაგალითი: - საქართველოს კანონმდებლობით ტრანსპორტის პარკირების გადასახადი დაწესებულია ქუჩებზე და ტროტუარებზე, რომლებიც სახელმწიფო ბიუჯეტში ფიზიკურ და იურიდიულ პირების შენატანებით არის გაკეთებული. ეს კი იმის მტკიცებულებაა, რომ მეორეჯერ იხდიან გადასახადს პირები მათი შემოსავლებით გაკეთებულ ქუჩებსა და ტროტუარებზე, რაც ამკარა ორმაგი დაბეგვრის ექსპლუატაციის მაჩვენებელია, სხვა საქმეა ეს გადასახადი, რომ ვრცელდებოდეს არარეზიდენტებზე და იმ პირებზე რომელთაც სახელმწიფო ბიუჯეტში შენატანები არ გააჩნია.

ანალოგიური და უფრო უარესი მდგომარეობაა განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნულ ცენტრში, რომელიც სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრების საფუძველზე ფუნქციონირებს. მიუხედავად ამისა, უმაღლესი სასწავლებლების ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის მინიჭებისათვის გადასახადს წინასწარ ახდევინებენ: მომსახურებისათვის ე. ი. ექსპერტების მომსახურებაზე - 500 ლარს. 2) ავტორიზაციისათვის - 12 ათას ლარს; 3) აკრედიტაციისათვის - 20 ათას ლარს. შემომწმების შემდეგ თუ უარი ეთქვა სასწავლებელს, ამ თანხის დაბრუნება უკან არ ხდება, რასაც უსწოროდ ითვისებს ეროვნული ცენტრი, კანონმდებლობით დადგენილი გადასახადების თუ მოსაკრებლების სიდიდით.

ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს არა მარტო ორმაგ დაბეგვრას, არამედ სახელმწიფო რეკეტსა და დისკრიმინაციას, ვინაიდან შემომნებზე რომელსაც ახორციელებს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსებული ორგანიზაცია, გადახდილია - 500 ლარი. როცა სასწავლებელს ავტორიზაციას და აკრედიტაციას არ ანიჭებს ეროვნული ცენტრი. მაშინ რის საფუძველზე ითვისებს 12 ათას და 20 ათას ლარს? ან წინასწარ რატომ ახდევინებს? ამას დამატებითი კომენტარი არ ჭირდება.

კორუფციას თუ გამოვრიცხავთ, ორმაგი დაბეგვრის, უსწორო გადასახადების და მოსაკრებლების თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს, საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო, რომელიც ასევე ფუნქციონირებს სახელმწიფო ბიუჯეტის დაფინანსების საფუძველზე.

სახელმწიფო ბიუჯეტში კაპიტალური შემოსავლები მიიღება, სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ძირითადი კაპიტალის, მიწის და ა. შ. გაყიდვიდან ფიზიკური პირების მიერ მიწის შესყიდვის შემთხვევაში რეესტრი წინასწარ ახდევინებს მიწის რეგისტრაციის მომსახურებისა და მიწის ფასს, შემდგომ წარდგენილი დოკუმენტაციის საფუძველზე, თუ მიწის რეგისტრაცია არ განხორციელდა რეესტრი უკან არ აბრუნებს გადახდილ მიწის ფასს, რაც მოსახლეობის აშკარა სახელმწიფო რეკეტისა და ექსპლოატაციის მაჩვენებელია.

საქართველოს რეალობაში მსგავსი მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება. მაგრამ აღნიშნულიც საკმარისია არსებული და უსწორო კანონმდებლობის არსებობის მტკიცებულებად. სამწუხაროა ის ფაქტიც, რომ ეს სახელმწიფო ინსტიტუტების უმრომელი შემოსავალი, სახელმწიფო ბიუჯეტში სრულად არ მიდის და სახელმწიფო მოხელეთა პირად ინტერესებს ხმარდება. ასეთ, ვითარებაში რეალურად სახელმწიფო ინსტიტუტები კერძო ორგანიზაციებს წარმოადგენენ.

საყოველთაოდ ცნობილია სახელმწიფო ინსტიტუტები, როცა მოსახლეობას ფულს ახდევინებენ, ისინი უნდა ფუნქციონირებდნენ სამეურნეო ანუ კომერციულ ანგარიშზე და სახელმწიფო ბიუჯეტიდან არ უნდა ფინანსდებოდნენ, რაც საქართველოს სინამდვილეში არ არსებობს. სამაგიეროდ ორმაგი დაბეგვრისა და

უსწორო გადასახადების ბუმი, რის გამოც სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობა დღითი-დღე უარესდება.

დასკვნა

ნაშრომში სხვადასხვა ასპექტებში განხილულია ორმაგი დაბეგვრისა და უსწორო გადასახადების პრობლემები. არგუმენტირებულია საქართველოში არ არსებული და არსებული უსწორო კანონმდებლობის შედეგად, თუ რაოდენ ფართო მასშტაბით მიმდინარეობს ფიზიკური და იურიდიული პირების ორმაგი დაბეგვრა და უსწორო გადასახადების გადახდევინება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Типовая конвенция об избежание двойного налогообложения. ООН, Нью-Йорк, 2013.
2. საქართველოს კონსტიტუცია, თბ., 2011.
3. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, თბ., 2011.
4. გ. ჭინჭარაული, ეკონომიკური თეორია, ნაწ. 3, თბ., 2005.
5. ვ. ხანიშვილი, საერთაშორისო ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების მექანიზმის სრულყოფა საქართველოში, სადოქტორო დისერტაცია, თბ., 2016.
6. Бразгалин А. В., Берник В. Р. и др. Методы налоговой оптимизации. М., 2001.

REFERENCES:

1. Model convention for the avoidance of double taxation. UN, New York, 2013
2. Constitution of Georgia, Tbilisi, 2011.
3. Tax Code of Georgia, Tbilisi, 2011.
4. G. Chincharauli, Economic Theory, part. 3, Tbilisi, 2005
5. V. Khanishvili, Improving the Mechanism for Avoiding International Double Taxation in Georgia, Doctoral Dissertation, Tbilisi, 2016.
6. Brazgalin A. V., Bernik V. R. et al. Methods of tax optimization. M., 2001.

DOUBLE TAXATION AND ERRONEOUS TAXES

Maia Kapanadze,

Ac. Doctor of Economics,
Associate Professor of GTU
kapinio@yahoo.com

Giorgi Chincharauli

PHD in Economics,
The National Social- Technological University Rector
chinharauli66@gmail.ru

RESUME

The topic discusses the problems of double taxation and incorrect taxes, both in the general theoretical aspect and in the specific reality of Georgia. The negative role of double taxation and irregular taxes and their specificity in socio-economic development, both internationally and nationally, are shown. The merits of the incorrect and non-existent legislation of Georgia in the emergence of these problems are also presented analytically.

Moreover, there are specifically discussed: transport parking fee; Authorization of higher education institutions, non-refund of taxes in case of non-accreditation; Education Center service fee; Public Registry Service Fee; Non-refund of unregistered land tax; The activities of the organizations that operate with the funding of the state budget.

Furthermore, they are shown to play a role in generating double taxation and incorrect tax rates. It is well known that when the population pays for services, state organizations had to operate on the basis of an economic or commercial account, otherwise double taxation and erroneous taxes remain in force, which worsens the socio-economic situation of the state.

Key words: Double taxation, incorrect tax, taxable, parking, authorization, accreditation.